

anyagot. A "gyermeknek" szó a címben pusztán azt sugallhatja: nem felnőtteknek készült (bár szerintem ők is okulhatnak belőle). Az előkészületben levő kiadványok között megtaláljuk a tervezett folytatást: Baranyai Tiborné: Legamus una... (a 13-14 éveseknek szóló latin nyelvkönyv a Ludamus una... folytatása). Tehát a Ludamus una... 12 éves korig alapozna? Ez viszont túlzott elvárás manapság az átlag általános iskolásoktól. Kevés gyerek rendelkezik 10-12 évesen olyan felkészültséggel, hogy belefoghatna ennek az igényes könyvnek a tanulásába. Nagy kár lenne viszont, ha csupán néhány elit-iskolás számára készült volna ez a kitűnő kiadvány. Az ágrajzok, a verstani feladatok, az irodalmi párhuzamok egy része, a szövegkohézió megfigyeltetése (8. lecke), jónéhány jövevényszó és élő latin kifejezés alapján úgy érzem, 7., 8. osztályosok, de még inkább középiskolások forgathatják haszonnal akár egyéni, önálló tanulásra használva, akár az iskolai nyelvoktatás mellé kiegészítésként vagy szakköri keretben. Kitűnő alapja lehetne ez a könyv (s egyúttal munkaeszköze is) pl. egy humán jellegű szakkör két évi munkájának, ahol szó esne történelemtől, művészettörténetről, irodalomról, zenéről, filozófiáról, vallásról.

A 4. lecke karácsonyi vonatkozásai és az új évet nyitó 5. lecke alapján feltételezhető, hogy a szerző egyetlen év anyagának szánta a könyvét. Napi egy latin órával is nehéz lenne megoldani ezt a feladatot, de vétek lenne elnagyolni, elhagyni belőle bármit is.

Bízunk abban, hogy az oktatási formák változásával, szélesedésével a latin nyelv visszanyeri megkopott fényét. A 6. osztályos gimnáziumok első két évének latin tanításához ideális eszközként – tankönyvként – értékelem a Ludamus una...-t, s hasznát még növelhetné egy hasonlóan ötletes feladatlap.

Baranyai Tiborné: Ludamus una..., Latin nyelvkönyv gyermekeknek, Ariadné könyvek 1990.

SZABÓ ATTILÁNÉ

“Mindig rosszak járnak az eszemben...”

Beszélgetés Danival

Az írás a Magyar Rádió "Neveletlenek" című műsorsorozatának egy, már elhangzott adása alapján készült.

Nem tudok tanulni. Mert máson jár az eszem. Anyám nagyon beteg, nem tudom, hogy mi lesz vele. Féltém.

Hányan vagytok testvérek?

Kilencen.

Nagyon esik a hó. Hogy fogsz elmenni innen? Nincs kabátod.

Majd futni fogok...

És miért nincs kabátod? Miért nincs téli cipőd?

Nem tudunk venni. Nincs rá pénzünk.

Mi akarsz lenni?

Szakács.

Hogyan lehetsz szakács, ha most abbahagyod a hatodik osztályt?

Esti dolgozóknak az iskolájába fogok járni. Azt mondta a főnök, hogyha kijárom a nyolc osztályt, tanulhatok, és szakács lehetek.

Nem sajnálok abbahagyni az iskolát?

Nem sajnálok. Jobb is nekem a konyhán.

Miért jobb?

Mert ott jól ehetek.

Sokszor vagy éhes?

Igen.

Jókedvű, vagy inkább szomorú vagy?

Inkább szomorú.

Mi az, ami fölvidíthatna?

Ha anyám meggyógyulna, és én dolgozhatnék. Tudnék venni az anyámnak mindig valami ajándékot. Születésnapjára, karácsonyra, szilveszterre.

Most tudsz neki venni valamit?

Nem tudok.

Hogyan szoktál pénzhez jutni?

Szoktam menni a barátommal köszörülni.

Mi okozza neked a legnagyobb bánatot?

Amikor anyám beteg. Mindig fekszik. Elkapja a térdét a betegség, hogy mi az, nem tudom. Reggel, amikor el szokta kapni, nekem muszáj iskolába menni. Nem tudok mellette maradni. El szoktam késni az iskolából.

Szoktál sírni?

Igen. Anyám is szokott sírni és akkor én is sírok. De van, amiért nem szoktam sírni, még ha vernek is.

Ki szokott verni?

A nagyobb gyerekek az iskolában.

Megvernek? Miért?

Hát... nem tudom, nem tudom, miért vernek.

Félsz valamitől?

Igen. Például ha az anyám meg fog halni, akkor én is meg fogok halni.

Miért halnál meg? Hiszen csak 14 éves vagy...!

Nem tudnám elviselni, hogyha úgy látnám anyámat... Sok fiatal nő meghalt, fiatalabb, mint anyám, meg férfiak... Álmodni is szoktam ilyen rosszakat. Mindig rosszak járnak az eszemben... Hogy milyen lenne, ha meghalna az anyám? Hogy lennének? Mit csinálnánk? És ettől szoktam félni.

Neked csak az anyukád van az életedben, aki fontos?

Igen.

Mást nem is szeretsz?

Hát... nem utálok senkit.

És téged ki szeret?

Anyám meg a testvéreim. Meg a szomszédaink szeretnek. Szoktam nekik segíteni, lemegyek a közértbe, és szoktam velük beszélni. Táncolni is szoktam nekik, ha jó kedvem van.

Félsz még valami mástól is?

A börtöntől.

Miért félsz a börtöntől?! Ismersz börtönt? Voltál már börtönben?

Igen, a bátyámnál voltam beszélőn. Minden hónapban bementem.

Milyen a börtön? Én még sosem jártam ott!

Én is csak a beszélőt láttam. Egy terem, vannak ott asztalok. Külön vannak a rabok és külön vagyunk mi, szömben. És ha valaki sír, akkor azt kizavarják, vagy beviszik a fogdába. Nem szabad sírni, alkoholt nem lehet bevinni és ajándékot sem adhatnak át a rabnak.

A bátyád sírt?

Nem mert sírni.

Te sírtál?

Igen.

Neked lehetett sírnod?

Nem vették észre... Csak a könnyem folyt. Őt is sajnáltam, meg gondoltam, hogy milyen rossz lenne neki, ha én is bekerülnék. Nem tudnám túlélni!

Miért kerülnél be?

Nem tudom. Nem is lehet tudni.

Úgy érzed, te is bekerülhetsz?

Hát, nem tudom. Nem tudom. Nem is tudom, hogy mi vár rám, ha kimegyek innen.

Magadtól félsz vagy a körülményektől?

Magamtól félek. Vannak olyanok, akik szokták anyámat szidni. Az iskolában is a nagyobb gyerekek, a nyolcadikosok. Volt egy gyerek az iskolában, az szidta az anyámat. És akkor nem kérdeztem semmit, megütöttem.

Mondták neked, hogy okos gyerek vagy?

Sokszor mondták, igen.

Ki szokta mondani?

A Flóriánban is szokták mondani, ahol dolgozni fogok. Meg a szomszédok.

Milyennek ismered magad?

Sokan mondják nekem, hogy milyen öreg vagyok már.

"Nagyon nehéz az ilyen gyerekeknek segíteni"

(Lust Iván pszichiáter véleménye)

Egy szomorú kisfiú, pontosabban egy szomorú kiskamasz szavait hallgattuk. A beszélgetésből annyit tudhattunk meg róla, hogy édesanyja nagyon beteg, meg is halhat ebben a betegségben. Megtudhattuk azt is, hogy a család nélkülöz, hogy a fiú bátyja börtönben volt, esetleg még van is. Hallgatva Danit, eltűnődöm, hogy vajon milyen lehetőségei vannak a gyerekeknek a csalódások, a sorscsapások, az emberi tökéletlenség, gyarlóság ellen. Mit tehetnek, ha olyan szüleik vannak, akik képtelenek a fejlődésükhöz szükséges körülményeket biztosítani? Milyen veszélyek fenyegetik őket?

E kérdésekre – nagyon értelmesen – Dani is megfogalmaz néhány választ. Retteg attól, hogy mi lesz vele, ha kikerül abból a relatív biztonságból, ahol anyja közelsége pillanatnyilag még nyújt neki némi fogódzót. Most még van valaki, aki miatt fontos neki, hogy "jó gyerek" legyen. Rettenetesen fél az anyja halálától, s egyben saját élete végétől, de talán még ennél is jobban az életét fenyegető egyéb veszélyektől, a rá leselkedő börtöntől.

Valaki fogjon meg engem, védjen meg a további sodródástól! – érezhetjük szavai mögött a riadalmat. Nagyon sok fiatal fél, éhezik valamire ugyanúgy, mint Dani. Az elérhetetlen dolgok pedig úgy jelentkeznek számukra, mint pótolandó hiányok, s ellensúlyozásukra ott az ital, a drog...

Ha Daninak valóban sikerülne a terve, szakács lehetne, esetleg találna megoldást élete fájdalmas problémáira, sikerülne némileg enyhíteni kínzó lelki gondjait. Ha azonban nem talál értelmes és megvalósítható életcél, fennáll a veszély, hogy sorstársaihoz hasonlóan ő is illúziókba menekül, s így lép ki a rideg valóságból. Gyakran hallom fiatal kábítózó páciensemtől, hogy azt szeretik legjobban, ha magányosan visszavonulhatnak valami sötét, s ezért megnyugtató helyre, és ott "szállhatnak el". Azt a békességet, nyugalmat és biztonságot kívánják ilyen módon elérni, amelyet egy rendezett körülmények között élő gyerekek az anyai gondoskodás révén megkap.

Nagyon nehéz az ilyen gyerekeknek segíteni. Ennek az is oka, hogy ők általában nem úgy fogadják a segítségünket, ahogyan elváránk. Ahhoz, hogy valakin segíteni tudjak, tartós jó viszonyban kell lennem vele. A Dani-féle gyerekek többsége azonban képtelen érzelmileg kötődni idegen emberekhez. Közeledésemet/közeledésünket sok esetben fenyegetésként élik meg, hiszen olyan rosszak a korábbi tapasztalataik, hogy eleve bizalmatlanok. Ha nem értjük meg magatartásuk indítékait, könnyen meghozhatjuk az ítéletet: reménytelen a dolog, hiába tettem meg értük mindent; egyszerűen nem képesek a segítő kezet elfogadni. A továbbiakban legyen a hatáságé a szó...

A segítőnek törekednie kell arra, hogy olyan emberi kapcsolat mintáját nyújtsa, amely bebizonyítja: nem minden emberi kapcsolat rombol. Vannak emberek, akikre számítani lehet anélkül, hogy ezért ellenszolgáltatást várnának. Létesíthet ilyen kapcsolatot családgondozó, pszichológus, lelkész, bárki. A lényeg nem az egzakt szaktudás, hanem a modellértékű segítő kapcsolat kialakításának képessége. Ez az, ami pótolhatná azokat az élményeket, amely Dani és sorstársai életéből hiányzik. S ezért a hiányért nem feltétlenül a szülők a felelősek. Hiszen gyakran ők maguk is ugyanolyan közegben nőttek fel, mint például Dani.

GÁSPÁR SAROLTA – HORVÁTH IDA

Anselm Kiefer: Költészet, mitológia, krónika

1944. szeptember 7-én a *Völkischen Beobachter* című lapban megjelent egy vezércikk, melyet *Helmut Sündermann*, a sajtófőnök helyettese írt alá. A cikkben többek között ez áll: "Egyetlen német kalász sem táplálhatja az ellenséget, egyetlen német száj sem adhat útbaigazítást nekik, egyetlen német kéz sem nyújthat segítséget. Az ellenségnek minden gerendát ledöntve, minden utat eltorlaszolva kell találnia – csak a halál, a megsemmisülés és a gyűlölet várhat rá." Mindössze néhány hét múlva *Sündermann* kijelentette, hogy a vezércikk szövegét egy az egyben *Adolf Hitler* diktálta neki. Tényleg nincs szükség különösebb képzelőerőre ahhoz, hogy az idézett mondatban felismerjük ugyanazt az álláspontot, melyet Hitler már korábban megfogalmazott a "fölégetett föld taktikájában". Hogy mi a "fölégetett föld taktikája"? Az az eljárás, amelyet Hitler a szovjet területekről való visszavonuláskor alkalmazott, s amellyel megkísérelte megnehezíteni az ellenségnek a terület elfoglalását.

1944 őszén, de különösen 1945 tavaszán a "fölégetett föld taktikája" gyakori utasítása lesz a Wehrmacht főparancsnokának. Ez alatt, *Albert Speer* vallomása szerint, a következőt értették: nemcsak az ipari berendezések, a gázművek, a villany- és telefonközpontok, a csatornák, a gátak, a kikötők, a hajók és a mozdonyok megsemmisítését, hanem mindazt, ami az élet megszervezéséhez szükséges: a háztartások nyilvántartását, az anyakönyvi kivonatokat és személyi lapokat, a bank-számlákat, minden élelmiszertartalékot; s azt, ami egy légitámadás után esetleg megmaradna – emlékművek, kastélyok, templomok, színházak, vagy tömbházak és birtokok –, fel kell gyűjteni, a jószágot pedig le kell vágni. Amikor 1945. március 19-én *Hitler* kiadta az ország lerombolásának általános parancsát, igen kellemetlen dolog történt: a mindent átfogó tervhez a Birodalomnak nem volt elegendő robbanóanyaga. Mégis elmondhatjuk, hogy a március 19-i parancsot az elkövetkező két hónapban